

Bredevoort zoaterdag 25 oktober 2014

Verearde dames en hearen,

Mooi da'j der zeent en mooi da'k hier effen 't woord mag doen.

Ik stoa in het programma as vertegenwoordiger van de Twente Akademie oet Enschede. Det klopt helemoals. Mer zelf kom ik oet nit oet het Oost-Twentse Eanske, mer oet Riessen en det lig in West-Twente. Dus, as der hier fienpreuvers zeent dee dachen: hé Willem Wilmink har toch een heel aander accent, dan wee'j woer het an ligt.

1

Het Thema van vandage is de vroage: Renaissance van het Dialect? (vraagteken). Det is ne onmeunig intrigerende vroage. Loa'k dee vroage - vuur de veraandering – eens direct beantwoorden: joa, der is absoluut ne Renaissance van het Dialect!

Tikt het woord dialect of streektaal in op Google en iej wordt oawerstreamd met hele bulten zinnige en onzinnige informatie oaver dialect. Der is nog nooit zo-völle dialect eschrewen is de leste joaren. Hele volksstammen e-mailt dagelijks met mekoar in het plat. Op Facebook en Twitter roast het van 't dialect oet alle heuker van oons laand. Ook bekeande Nederlanders schaamt zich alverdan meender vuur het plat. Ook al sprekt het zelf nit aaltied, mer toch.

- A. Mattijn Nijhuis, nieuwsleazer bie de NOS gef bevuurbeeld een minicursus dialectcursus deur zin oma op zienen site loaten zetten.
- B. dialect mag wier. Wim Daniëls, taalkundige, fileerder van het koningslied, is zelfs een groot dialectliefhebber.
- C. Daniël Lohues, Drentse troubadour, verschient zo mear bie Pauw, destijds met Witteman.
- D. Streektalige tv-series he'w ehad. *Baas boppe baas*, in Friesland...mer ook, ongeveer in dezelfde tied *Van Jonge Leu en oale grond in Twente*.
- E. Gé Reinders trekt het laand duur met alle plaatselijke muziekverenigingen met Bloasmuziek...en hee leaidt zien publiek duur het programma woerin hee gin woord Hollaans sprek.
- F. Diet Gerritsen, operakoorzangeres, maakten kortens de oawerstap naar hele mooie streektalige liedjes.
- G. En wat verschient 'r pracht cd's van jonge leu zo as Martije Lubbers met Drezz, ne samentrekking van Drents en Jazz.

H. In de slipstream van Martije ook de Twentse Jazzerieje tot vurig joar. Het blik det dialect zich heel good leent vuur jazz.

I. meer en minder beroemde Nederlanders schaamt zich nit lenger vuur 't plat, mer leu as wijlen Willem Wilmink (de Twente platmaffia) hef nog een antal joaren van um können profiteren, viej hebt 'n Twentsen Biebelvertaler Anne van der Meiden en cabaretier Herman Finkers nit te vergetten..

J. legio mogelijkheden om met dialect in anraking te kommen: der zeent zelfs dynamische digitale woordenbeuker.

K. kan nog wal effen verdan goan, mer woer wiej het vroger mossen doen met de Wierdense Revue en Oerend hard van Normaal, doar wo'j rechtevooort zon betje dood-egoid met plat!

2

En toch!

Den betweterigen pedagoog/opvoedkundigen den ooit in de Libelle-rubriek "Hoe voed ik mijn kinderen op" oonze moders én vaders hef an-eroaden um toch vuural Hollaands te doen met de wichter (keender), hef mear schade an-ericht dan de platmaffia wil toegewen.

Wee de jeugd hef, hef de toekomst geeldt al lange nit mear vuur het dialect. Jongeren doot grotendeels gin plat mear, en wee van de jeugd het nog kán, dut het ook nit mear, want jongeren wilt nit opvallen. Ze wilt zichzelf nit apart maken duur hun sproak, logisch, want gin mens wil zichzelf willemoeds boeten de groep plaatsen. Heel begriepelijk.

Dus, Renaissance van het Dialect? Nog ne keer: joa! Nog ne keer: nog nooit is der zo völle dialect eschrewen en is der zo völle dialect zo gemakkelijk en zo volop beschikbaar as momenteel. Mer jammer genog dut zich nen groewlijken paradox vuur: de meugelijkheden zeent in 2014 kolossaal, mer het dialect profiteert doar nog lange nit genog van. Stöarker nog: duur de opkomst van al dee digitale meugelijkheden woordt de weareld alverdan kleaner en raakt dialecten en dialectsprekkers alverdan eur beschermdde umgewing kwiet, ze verbleekt en ze veralgemeniseert alverdan sneller. En det is een taalmechanisme, zo geet det met aandere talen en dus ook met dialecten. Tot op zekere hoogte is doar ook niks mis met, mer: a'j doar niks an doot, kom iej in ne glierbane noar dealten terechte en det geet alverdan harder van 'n boarg of.

Wiej köant oons dan wal troosten de'w muziek groepen en dichters hebt dee mooi dialect zingt, mer as het dialect alverdan minder sprektal wordt, is het nit dreks vot, mer wordt het ne cult-taal. Mooi um in te dichten of zo, mer nit

mear um te sprekken. Dialect wordt ook alverdan mear gebroekt als middel um op te vallen, as middel um te onderscheiden. Gin woonder da'j in de reclame alverdan vaker dialectslogans tegenkomt. En viej bint doar dan wier bliej met, mer rekkent der op det dizzen tied anders is as de tied woerin Normaal en Boh Foj Toch. Det was indertied een erkenning van het plat, mer tegenwoordig/rechtevoort is het een oaverblijfsel woe'j met opvalt. En det betekent det der alverdan meender leu het nit mear in eur dagelijkse gereedschapskiste hebt zitten.

Dus, as de reclame plat geet gebroeken: alarm!!

3

Zin ik pessimistisch? Oet de grond van mien harte: nee! Ik zir van oawertuugnd da'w der wat an köant doen. Dialect mut ginne culttaal worden, mer het mut ne gebroekstaal bliewen. Det könne viej nooit bij wet verplichten.

Der is mer ene meugelijkheid um iets bij wet te verplichten en det is da'w het dialect goat verbeden. Hef oold-streektaalconsulent Gerrit Kraa in oons leste blad kortens in nen colum vuur-esteeld: een totaal verbod um plat te sprekken. As det zol goan geburen, dan zol iej eens zeen hoe snel alleman wier plat zol willen sprekken. Wat nit mag, det wekt de nieuwsgierigheid en doaran mangelt het in oonze dialectcircuits.

Hooldt oe vaste, want temet goa ik het mes ook in oons eagen vleais zetten.

A.

De dialecten liedt an onbekeandheid. A'j de meansen oetlengt wat het mooie van de streektalen is, heur iej in negen van de tien keer: zo heb ik het nog nooit bekeken. A'j de leu loat zeen det streektalen hebt te maken met eagene van de strekke én dee leu hebt harte vuur dee strekke, dan is det vuur eur nen eye-opener, dan goat eur de ogen lös vuur de wearde der van. Da'j der oe op ne positieve manere met köant onderscheiden.

Der gebuurt in alle dialectcircuits machtig völle mooie dinge. Allene, viej weet nog aaltied te weanig van mekoar woer wiej met gangs zeent. Heel jammer, want zo wordt heel völle dinge dubbel edoan. Doaromme hebbe wiej in Twente ook beslötten tot de heroprichting van de Twente Akademie. Ne digitale Twente Akademie. Loa'w eens beginnen met een digitaal platform en roopt alle dialectbeweagingen op zich doar bij an te sloeten. Nit um doar op in te goan, mer um te schulen onder dee grote perreplu. Nit um op te goan in een groter geheel, mer juist um zelfstaandig te bliewen en bekeandheid te gewen an

woe'j met gangs zeent. Um van mekoar te learen. Um te loaten zeen det dialectsprekkers en dialectgebieden heel vöklurig zeent, mer ook um te loaten zeen da'w as platsprekkers ook op ne hele woonderlijke manere an mekoar verbeunden zeent.

B.

Wat mu'w doen?

1. Loat leu zeen hoe mooi het plat is. As taalleefhebbers zal hier vandage niemand zeggen dat het Nederlands en of het Duuts ne lellijke taal is. Mer a'j het Nederlands vergeliekt met het plat, dan kö'j ook nit aandere zeggen det het Nederlands in de loop van de tied meender klurig is ewörden, um het heel dudelijk te zeggen: ten opzichte van het plat is de kaasschawe der oawerhen egoan. Alleen het feit al da'w in het Hollaands zo völle homoniemen hebt, zeg doar iets van. Doarumme: loat de leu det zeen.

Want ofdwingen kö'j niks, mer de motivatie, de andrang um van het plat wier een nuttig communicatiemiddel te maken.

2. Benoadrukt det meertaligheid heel good is vuur de ontwikkeling van oonze wichter. Oolders, grootolders: doot plat met oew keender. Meertaligheid vergroot de taalvaardigheid, het gemak um te switchen tusken talen. As Willem Alexander en Maxima eur wichter mear talen leart, woerumme viej in het Nedersaksisch taalgebied dan nit.

3. Loat de leu zélf de talen (plat en standaardtaal) met mekoar vergelieken, zodet ze zelf inzeet hoe mooi het dialect is. Doot det met tweetalige verhalen, gedichten, en zo verdan. Ik geleuwe doar heilig in. Ik heb al dee joaren op nog ginne lezing met-emaakt det noa de oetleg iemand zea: "U zegt dat nu wel, maar ik blijf het om te kotsen vinden." Integendeel. Loat zeen wat de wearde van het dialect is ten opzichte van de standaardtaal. Onbetaalbaar cultuur-historisch erfgoed det zelfs in 2014 ne functie hef: in de gezondheidszorg, in de handel, in het verkeer tusken leu.

4. Loat zeen det dialect ginne tweederangstaal is met ne ofwiekende klaank, mer de'j in het dialect dinge köant zeggen dee in de standaardtaal nit köant. Mer loat leu det vuural zélf ontdekken.

5. Doarumme hebt wiej neurig: tweetalige verhalen, tweetalige gedichten, soapseries. Vuural det tegenwoordig: as 'top televisie is, dan is 't pas woar. Maakt doar gebroek van. Op de regionale zenders: dagelijks een paar minuten plat op prime-time. En loat de leu vuural zelf kiezen. Doarumme zeent

streektaalsoapseries ook zo belangriek, want iej köant de oondertiteling anzetten. Koopt eens zonnen box Van Jonge Leu en Oale Groond en probeert het zelfs een oet. Het zal oe – zelfs as native-plat-speaker – verrassen. Zelfs de on-oetgesprökken dinge.

4. En hooldt vuural op met mekoar de vlegen ofvangen oaver de spelling. Ken niej dee oetdrukking: mekoar de vlegen ofvangen? Vitten op mekoar, 't aaltied better willen weten. Groot verschel maken oaver de schriefwieze? Want det is gin reclame. Netuurlijk he'j ne vaste schriefwieze neurig en sprekt det good met mekoar of. Gebroekt den ook in officiële geschriften, mer goat mekoar nit verkettern. Het hoof ook nit mear in 2014: zet oew sproake op nen geluudsdreager en zo hoold iej een klaank vaste. En det kö'j ook gebroeken, kö'j zelfs lesmateriaal maken.

En doarumme zin'k ook nit pessimistisch. Het is nog lange nit te late um de dialecten te redden. Zo lange der nog énen dialectsprekker leawt kö'j nog nen cd maken en ne cursus opzetten.

Mer viej munn het willen én het viej munn het gewoon doon!

Zo lange der nog ene leawt, is nog lange nit te late!

De'j zo netjes noar mij hebt elusterd is dankenswaard!

Gerrit Dannenburg, Twente Akademie
